

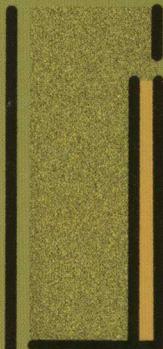
หนังสือ หัวใจของคนดี | รื้อ อ ง

หน้าที่เพื่อน

ความเป็นกัลยาณมิตร

ลักษณะเพื่อนชั่ว - เพื่อนดี

พระพรหมคุณาภรณ์ • เหมทะ ธิธัมมจริย

หนังสือ หัวใจของคนดี
รื้อ อ ง

วิถีปฏิบัติเพื่อความสูงในหมู่บ้าน

 เนื้อหาทั้งหมดใน OpenBase ถูกเผยแพร่ภายใต้สัญญาอนุญาต Creative Commons Attribution-Noncommercial-Share Alike 3.0 Unported License ท่านสามารถนำเนื้อหาทุกชิ้นไปใช้และเผยแพร่ต่อได้ โดยต้องอ้างอิงแหล่งที่มา นำมาไปใช้เพื่อการค้า และต้องใช้สัญญาอนุญาตชนิดเดียวกันนี้เมื่อเผยแพร่งานที่ดัดแปลง เว้นแต่จะระบุเป็นอย่างอื่น

หน้าที่เพื่อน
ความเป็นกัลยาณมิตร
และลักษณะของเพื่อนชั่ว เพื่อนดี

จัดพิมพ์เผยแพร่

พระพรหมคุณาภรณ์ : เขมกะ เรียบเรียง

พึงแนะนำตักเตือนเกิด

พึงพร่ำสอนเกิด

คนที่ทำเช่นนั้น...

ย่อมเป็นที่รักของสัตว์มนุษย์

และไม่เป็นที่รักของอสัตว์มนุษย์

คำนำ

ทุกชีวิตที่อาศัยบนโลกนี้ ต่างล้วนต้องมีความสัมพันธ์
คบหาสมาคม เกี่ยวข้องกับผู้อื่นด้วยประการต่างๆมากมาย
ไม่ว่าประการใดก็ประการหนึ่ง **ไม่มีผู้ใดหรือชีวิตใดจะอยู่
บนโลกนี้โดยปราศจากการเกื้อกูลช่วยเหลือจากผู้อื่น ที่เรา
เรียกว่ามิตรหรือเพื่อนได้แม้แต่ชีวิตเดียว**

มงคลชีวิตที่พระพุทธองค์ทรงแสดงแก่เหล่าเทวดา
ผู้มากราบทูลถาม ในราตรีหนึ่ง ขณะประทับอยู่ ณ กรุง
สาวัตถี ก็กล่าวถึงความสำคัญของการคบมิตร เริ่มต้นด้วย
การไม่คบคนพาลเป็นลำดับแรก อันนับเป็นมงคลสูงสุดของ
ผู้ปรารถนาความสวัสดิแห่งชีวิตพึงประพฤติปฏิบัติ

มงคลชีวิตในข้อนี้ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการเลือกคบหาสมาคมกับผู้อื่น ซึ่งจำเป็นที่เราจะต้องรู้ถึงลักษณะของผู้ที่เราจะคบหาสมาคมด้วย และเมื่อรู้แล้วเราพึงต้องรู้ต่อไปอีกว่า เราจะปฏิบัติตนอย่างไร จึงจะดี ชื่อว่าเป็นเพื่อนที่ดีต่อเพื่อน และจะปฏิบัติตนอย่างไร จึงจะรักษาเพื่อนที่ดีของเราเอาไว้ได้

หนังสือเรื่อง **หน้าที่เพื่อน** เล่มนี้ ได้กล่าวถึง ลักษณะของเพื่อน อันได้แก่ ลักษณะของเพื่อนชั่ว ๔ ลักษณะของเพื่อนดี ๔ และหน้าที่ของเพื่อนที่พึงปฏิบัติต่อกัน อีกทั้งยังได้แสดงให้เห็นถึงคำว่า “เพื่อน” กับ “กัลยาณมิตร ” และองค์คุณหรือคุณสมบัติของกัลยาณมิตร (มิตรแท้) ว่า มีลักษณะเป็นเช่นใด ในส่วนของภาคผนวกพิเศษ ได้นำ

บทคัดย่อจากธรรมนูญชีวิต ของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) เรื่อง สมาชิกในสังกัดมนุษยชาติ สมาชิกที่ดีของชุมชน มาแสดงไว้ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการปฏิบัติตนเพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข

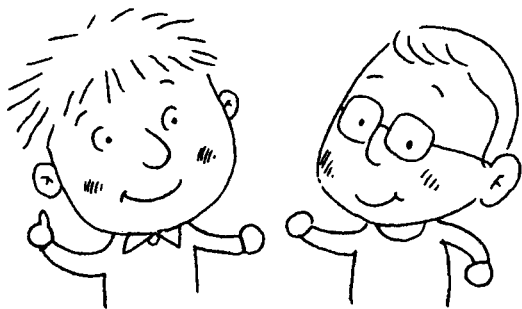
ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะมีประโยชน์ต่อทุกท่านในการเลือกคบมิตร ตลอดจนการประพฤติปฏิบัติตนที่ถูกต้องระหว่างเพื่อน จึงได้จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้น เพื่อเป็นกัลยาณมิตรบอกแนวทางการปฏิบัติตนเพื่อการเป็นเพื่อนที่ดี และเพื่อรักษาผู้ที่ได้ชื่อว่ามีมิตรแท้ของทุกท่านเอาไว้ตลอดกาล

ด้วยความสุจริต หวังดี

ธรรมสภาปรารถนาให้โลกพบกับความสุข

สารบัญ

คำนำ	๕
สารบัญ	๘
ลักษณะของเพื่อน	๙
ลักษณะของเพื่อนชั่ว	๑๓
ลักษณะของเพื่อนดี	๑๘
หน้าที่เพื่อน	๒๕
กัลยาณมิตร	๓๑
กัลยาณมิตรธรรม	๓๕
สมาชิกในสังกัดมนุษยชาติ	๓๘
สมาชิกที่ดีของชุมชน	๔๕
บันทึก : มิตรภาพและการคบหา	๕๑

ลักษณะของเพื่อน

ไผ่ตอนนี้ มีความสำคัญแก่เราไม่ใช่น้อย
กิจการงานเป็นอันมาก ที่จะสำเร็จได้ด้วย
ความเรียบร้อย อาศัยเพื่อนเป็นกำลังสำคัญส่วนหนึ่ง
ท่านจึงเปรียบเพื่อนกับแขนซ้าย อาจารย์ผู้
ประสาทวิชาเหมือนกับแขนขวา ธรรมดาว่าเราจะ
ฟันไม้ มือขวาต้องถือมีด มือซ้ายต้องจับไม้ จึงจะ
ฟันไม้ได้ก้นัดและขาดโดยง่าย เพียงลำพังแต่
มือขวาฟันอย่างเดียว มือซ้ายไม่ได้จับไม้ นั้น เมื่อ
ไม้ถูกมีดย่อมกระเด็นเคลื่อนที่ไปเสีย ยากที่จะ
ขาดออกตามความมุ่งหมายของผู้ฟันได้

พุทธภาษิตมีรับรองความข้อนี้ว่า **เมื่อความต้องการ
เกิดขึ้น สหายคือเพื่อน ย่อมนำความสุขมาให้** หมายความว่า เมื่อมีกิจธุระใดๆเกิดขึ้นแล้ว ถ้ามีเพื่อนช่วยเหลือยอม
ทำให้กิจธุระนั้นสำเร็จลุล่วงไปได้โดยเร็ว ฉะนั้น คนผู้หวัง
อยู่ในโลกโดยความสวัสดิจึงต้องคบเพื่อนไว้ **การคบเพื่อน
นั้นเป็นเหตุแห่งความเจริญหรือเสื่อมในชีวิตโดยแท้**

ถ้าผู้ใดคบเพื่อนประพฤติเลวทรามต่ำช้า ย่อมพาให้
ถึงความเสื่อมจากลาภ ยศ ชื่อเสียง ทุกประการ เพราะ
เพื่อนชั่วย่อมชักนำไปประกอบแต่ความชั่วทุจริต

ถ้าผู้ใดคบเพื่อนที่ประพฤติดี มีศีลธรรม ย่อมเป็น
เหตุให้ถึงความเจริญด้วยลาภ ยศ สรรเสริญ ยิ่งๆขึ้น เพราะ
เพื่อนดีย่อมชักนำไปทำแต่ความดีงาม ประกอบกรรมที่
สุจริต ปราศจากโทษ

พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า...

คบคนเช่นใด ย่อมเป็นเช่นนั้นแล

โบราณภาษิตก็สอนว่า...

คบพาล พาลก็พา ไปหาผิด

คบบัณฑิต บัณฑิตก็พา ไปหาผล

คบคนชั่ว พาดำ ให้ยากจน

เกิดเป็นคน จะคบใคร ตรงให้ดี

เพราะเหตุนั้น จะได้ชี้แจงลักษณะของเพื่อนชั่ว และ
เพื่อนดี ไว้ให้เป็นเครื่องพิจารณาบุคคลผู้ที่เราจะคบหา
เป็นเพื่อนต่อไป

ลักษณะของเพื่อนชั่ว

๑. เพื่อนปอกลอก

เพื่อนปอกลอก ประกอบด้วยลักษณะ ๔ อย่าง ดังต่อไปนี้

๑. คิดเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว เช่น มาบ้านเพื่อนด้วยตัวเปล่า แล้วก็ชมว่าสิ่งนั้นดี สิ่งนี้ดี ตนชอบเหลือเกิน เป็นการพูดเลียบๆ เคียงๆ ครั้นเพื่อนบอกให้ ก็เอาไปทันที และบางครั้งก็ขอเอาดื้อๆ

๒. เสียให้น้อย คิดเอาให้ได้มาก เช่น บางครั้งก็ให้ของเล็กน้อยอย่างใดอย่างหนึ่งแก่เพื่อน แล้วก็เอาของไปจากเพื่อนมากๆ

๓. เมื่อมีภัยเกิดขึ้นแก่ตน จึงรับอาสาทำกิจของเพื่อน
โดยมุ่งหมายจะให้เพื่อนช่วยเรื่องเดือดร้อนของตน ไม่ใช่
รับอาสาด้วยความรักใคร่เพื่อนจริงๆ เวลาปกติก็ไม่รับทำ
กิจของเพื่อน

๔. คบเพื่อนเพราะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว คือ เวลา
จะคบใครเป็นเพื่อน ก็คบด้วยมุ่งประโยชน์ส่วนตัวเป็นใหญ่

โบราณภาษิตสอนเอาไว้ว่า...

**อันเพื่อนดี มีหนึ่ง ถึงจะน้อย
ดีกว่าร้อย เพื่อนคิด ริษยา
เหมือนกับเกลือ เม็ดน้อย ด้อยราคา
ยังมีค่า กว่าน้ำเค็ม เต็มทะเล**

๒. เพื่อนดีแต่พูด

เพื่อนดีแต่พูด มีลักษณะ ๔ อย่าง ดังต่อไปนี้

๑. **ชอบเก็บเอาของที่ล่วงแล้วมาปราศรัย** เช่น พูดว่า เมื่อวานนี้เราทำขนมเยอะ รอเพื่อนก็ไม่เห็นมา เด็กๆพากันกินเสียหมด วันนี้จึงไม่มีอะไรรับรองเพื่อน

๒. **อ้างเอาของที่ไม่มีมาปราศรัย** เช่นพูดว่า ถ้าปีหน้าเราทำข้าวได้ดี คงจะได้ช่วยเพื่อน ข้าวปีนี้ก็ขายหมดแล้ว

๓. **สงเคราะห์ด้วยสิ่งที่ไม่มียประโยชน์** เช่น เวลานุ่งห่มผ้าดีๆ เป็นที่พอใจของเพื่อน ก็บอกว่าผ้าผืนนี้เหมาะกับเพื่อนมาก แต่เรามีผืนเดียว จะให้เสียก็ไม่ได้

๔. **เมื่อเพื่อนมีกิจการเกิดขึ้น ก็อ้างความเสื่อมเสีย** เช่น เราไปยืมเกวียนเขา เขาก็บอกว่า เสียตายจริงเพื่อนเราอยากให้เพื่อนไปใช้จริงๆ แต่เพลามันหักเสียแล้ว

๓. เพื่อนหัวประจบ

เพื่อนหัวประจบ ได้แก่ คนที่พูดให้น่ารัก หรือพูด
คล้อยตาม มีลักษณะ ๔ อย่าง ดังนี้ คือ

๑. กระทำชั่วก็คล้อยตาม คือ เมื่อเพื่อนจะทำความ
ชั่วก็ไม่คัดค้าน มีแต่คล้อยตามว่าดี

๒. ทำดีก็คล้อยตาม คือ เมื่อเพื่อนจะทำดี ก็ไม่ค้าน
มีแต่แสดงความเห็นดีตาม

๓. ต่อหน้าก็สรรเสริญ คือ อยู่ต่อหน้าก็สรรเสริญ

๔. ลับหลังก็นินทา คือ เมื่อลับหลังไปแล้ว ก็เที่ยว
นินทาเพื่อน

๔. เพื่อนชักชวนในทางฉิบหาย

เพื่อนชักชวนในทางฉิบหาย ได้แก่ คนที่ชักชวนแต่ในทางกระทำความชั่วอย่างเดียว ประกอบด้วยลักษณะ ๔ อย่าง ดังนี้ คือ

๑. ชักชวนดื่มน้ำเมา คือ สุราเมรัยและของเสพติดต่างๆ เช่น เฮโรอีน เป็นต้น

๒. ชักชวนเที่ยวกลางคืน

๓. ชักชวนให้มัวเมาในการเล่น เช่น ชวนดูมหรสพและดนตรีต่างๆ

๔. ชักชวนเล่นการพนันต่างๆ ซึ่งเป็นการได้ทรัพย์เสียทรัพย์ เช่น การเล่นไพ่ ถั่ว หรือหวยเถื่อน เป็นต้น

ลักษณะของเพื่อนดี

เพื่อนที่ดี คือ เพื่อนแท้ผู้มีใจประกอบด้วยเมตตา
ซื่อสัตย์ต่อเพื่อนจริงๆ มี ๔ จำพวก ดังนี้

๑. เพื่อนมีอุปการะ

เพื่อนมีอุปการะ มีลักษณะ ๔ อย่าง คือ

๑. ป้องกันเพื่อนผู้ประมาทแล้ว เช่น ได้เห็นเพื่อนมัวนอนหลับอยู่ในที่ซึ่งไม่ปลอดภัย ก็นั่งเฝ้าเพื่อไม่ให้ใครมาขโมยสิ่งของต่างๆ ของเพื่อนไป เมื่อเพื่อนตื่นขึ้นจึงไป ถ้าไม่นั่งเฝ้าก็ต้องนำไปส่งที่บ้านหรือที่ปลอดภัย

๒. ป้องกันทรัพย์สินสมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว
เช่นเห็นเพื่อนมัวไปเที่ยว ไม่รักษากันเรือน ก็ช่วยรักษากันเรือนทรัพย์สินสมบัติให้

๓. เมื่อมีภัยก็เป็นที่พักพิงได้ คือเมื่อภัยอันตรายอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดแก่เพื่อน ก็รับรองว่าอย่ากลัวเลย ก็เพื่อนเช่นเรายังอยู่จะกลัวทำไม แล้วก็ช่วยกำจัดภัยนั้นเสีย

๔. เมื่อมีธุระช่วยออกทรัพย์เกินกว่าที่ออกปาก เช่นเพื่อนมีธุระออกปากว่าจะต้องใช้เงินทองเท่านั้นเท่านี้ ก็ให้มากกว่าที่ออกปากถึง ๒ เท่า

๒. เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์

เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ มีลักษณะ ๔ อย่าง ดังนี้

๑. ขยายความลับของตนแก่เพื่อน คือ เรื่องที่ตนควร
จะปกปิดไว้ ตนก็ไม่บอกผู้อื่น บอกเฉพาะเพื่อนเท่านั้น

๒. ปิดความลับของเพื่อนไม่ให้แพร่หลาย กล่าวคือ
ความลับอันใดที่เพื่อนบอกกับตนแล้ว ตนก็พึงปกปิดเอาไว้
ไม่ให้ผู้อื่นรู้

๓. ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ ได้แก่ ยามใดที่เพื่อนมีภัย
อันตราย เช่น ยากจนลงก็ไม่ยอมละทิ้ง

๔. แม้ชีวิตก็อาจสละแทนได้ หมายความว่า แม้ชีวิต
ของตน ตนก็อาจสละเพื่อเพื่อนได้ เรียกว่า ช่วยเพื่อนโดย
ไม่เห็นแก่ชีวิตของตน

๓. เพื่อนแนะนำประโยชน์

เพื่อนแนะนำประโยชน์ มีลักษณะ ๔ อย่าง ดังนี้

๑. ห้ามไม่ให้ทำความชั่ว เช่น เพื่อนจะทำความชั่วอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็ห้ามเสียมิให้ทำ

๒. แนะนำให้ตั้งอยู่ในความดี เช่น แนะนำให้เพื่อนทำความดีอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น รักษาศีลห้าเคร่งครัด

๓. ให้ฟังสิ่งที่ยังไม่เคยฟัง คือเหตุการณ์อันละเอียดอันใดที่เพื่อนยังไม่เคยได้ยิน ได้ฟัง เมื่อตนทราบแล้วก็เล่าให้ฟัง

๔. บอกทางสวรรค์ให้ เช่นบอกว่า ควรทำกุศล มีให้ทาน รักษาศีล ฟังธรรม เป็นต้น เวลาตายแล้วจะได้ไปเกิดในสวรรค์

๔. เพื่อนมีความรักใคร่

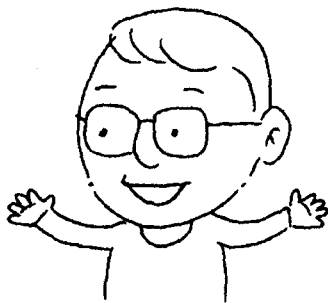
เพื่อนมีความรักใคร่ ประกอบด้วยลักษณะ ๔ อย่างดังต่อไปนี้

๑. ทุกข์...ทุกข์ด้วย คือ เมื่อได้เห็นหรือได้ยินว่า เพื่อนหรือบุตรภรรยา หรือบริวารของเพื่อนมีความทุกข์ เพราะเกิดความเสียหายอย่างใดอย่างหนึ่ง ก็พลอยเป็นทุกข์ไปด้วย ประหนึ่งว่าความเสียหายนั้นๆเกิดแก่ตัวเอง จึงพลอยไม่สบายใจ

๒. สุข...สุขด้วย คือเมื่อได้เห็นหรือได้ยินว่า เพื่อนหรือบุตรภรรยา หรือบริวารของเพื่อน มีความเจริญ ได้ดี มีความสุข เพราะประสบลาภ ยศ อย่างใดอย่างหนึ่ง ก็พลอยดีใจด้วย

๓. ได้เถียงคนที่พูดดีเตียนเพื่อน เช่น มีผู้ดีเตียนเพื่อนว่าคนโน้นมีรูปร่างวิกลวิการ ไม่น่าดู ตระกูลก็ต่ำ ประพฤติไม่ดี ถ้าเขาพูดถูกก็ห้ามเสียว่าอย่าพูดอย่างนี้ เอาเรื่องเขามาพูดไม่มีประโยชน์อะไร ถ้าเขาพูดผิดก็คัดค้าน อ้างเหตุผลทันที

๔. รับรองคนที่พูดสรรเสริญเพื่อน เช่น มีผู้สรรเสริญว่าคนโน้นรูปร่างสวยงาม เป็นสง่า มีตระกูล มีความประพฤติเรียบร้อย ก็รับรองว่าท่านพูดถูกดี เพราะเป็นเช่นนั้นจริง

หน้าที่เพื่อน

เมื่อได้ทราบถึงลักษณะของเพื่อนชั่วและ
เพื่อนดี หรือมิตรเทียมและมิตรแท้แล้ว ก่อนที่
เราจะคบใครเป็นเพื่อนจริงๆ ก็พึงพิจารณาให้
รอบคอบตามลักษณะดังกล่าวแล้ว แต่ไม่ใช่จะ
หมายความว่า เราพบเพื่อนชั่วแล้วจะไม่พูดจา
ปราศรัยด้วยเลย...นั่นไม่ถูก เพราะเขาก็เป็นคน
เช่นเดียวกับเราเหมือนกัน ส่วนที่เขาประพฤติ
หรือชั่วนั้นเป็นผลเฉพาะตัวของเขาเท่านั้น ไม่ควร
จะแสดงอาการกิริยารังเกียจใดๆ เราควรเจรจา
พาติดตามปกติเหมือนคนที่รู้จักกันทั่วไป แต่เรา
ไม่คบเป็นเพื่อนสนิทจนไว้วางใจกันและกันเท่านั้น

เมื่อเราได้พบเพื่อนดีเช่นกล่าวมา เราจึงควรพยายาม
คบไว้เป็นเพื่อนแท้ และเราต้องปฏิบัติหน้าที่ของเราให้
ถูกต้อง ตามหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ ๕ ประการ ดัง
ต่อไปนี้ คือ

๑. การให้ปัน ได้แก่ แบ่งปันสิ่งของที่ควรแก่เพื่อน
เพื่อเป็นการสงเคราะห์ตามสมควรแก่โอกาส เพราะว่า
การให้นี้ย่อมเป็นการผูกไมตรี ความรักใคร่ ของผู้รับไว้ได้
ทุกคน

๒. กล่าวถ้อยคำอันเป็นที่รัก คือ พยายามเจรจา
แก่เพื่อนด้วยถ้อยคำที่อ่อนหวาน คำที่จริง และคำที่มี
ประโยชน์ตามกาลอันสมควร เพราะทุกๆคนย่อมชอบฟัง
แต่ถ้อยคำที่สุภาพ อ่อนโยน ไม่ชอบคำเท็จและคำที่ฟังแล้ว
ไม่เกิดประโยชน์

๓. ประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่เพื่อน ได้แก่ ช่วยเหลือทำกิจของเพื่อนที่เกิดขึ้น ให้สำเร็จไปด้วยความเต็มใจ หรือแนะนำสิ่งที่ดีและไม่ควรให้เพื่อนทราบ

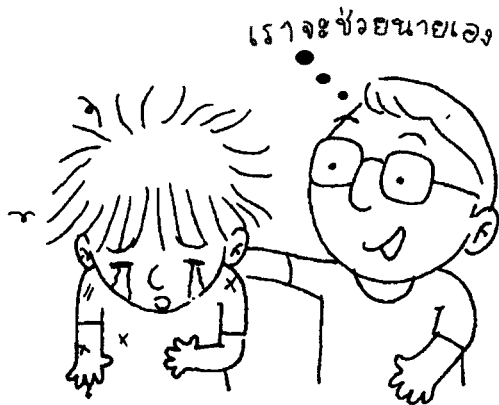
๔. เป็นผู้มีตนเสมอ กล่าวคือ เมื่อนับถือผู้ใดเป็นเพื่อนแล้ว แม้ผู้นั้นจะมีฐานะต่ำกว่าเราโดยความรู้ โดยวัย หรือโดยตระกูล โดยทรัพย์สมบัติ เราก็ไม่แสดงอาการดูหมิ่นหรือรังเกียจในฐานะนั้น แสดงความเป็นกันเอง โดยความไม่ถือเนื้อถือตัวตามสมควร แต่เราจะต้องดูกาลเทศะให้เหมาะสม

ถ้าเพื่อนเราเป็นผู้มีตำแหน่งฐานะสูง เป็นที่เคารพนับถือของคนเป็นอันมากเช่นนี้ ในเวลาต่อหน้าประชาชน เราจะแสดงตนดีเสมอโดยถือว่าเป็นเพื่อนหาได้ไม่ จะแสดงความเป็นเพื่อนกันได้เฉพาะในเวลาที่อยู่ตามลำพังกับเพื่อนเท่านั้น

๕. ไม่กล่าวให้พลาดจากความจริง เช่น เวลาเพื่อนต้องการสิ่งใดอันเป็นของตนแล้ว เมื่อตนมีก็บอกว่ามี และยินดีให้ไป เมื่อตนไม่มีก็บอกว่าไม่มี และยินดีที่จะพยายามช่วยเหลือหาที่อื่นมาให้เพื่อน เป็นต้น

เมื่อเพื่อนแท้ได้รับการปฏิบัติหน้าที่ของเราทั้ง ๕ ข้อแล้วนั้น พระพุทธเจ้าก็ได้ตรัสหน้าที่อันเพื่อนแท้จะต้องปฏิบัติตอบด้วยธรรมะ ๕ ประการ คือ

- ๑. รักษาเพื่อนผู้ประมาทแล้ว**
- ๒. รักษาทรัพย์สมบัติของเพื่อนผู้ประมาทแล้ว**
- ๓. เป็นที่พึ่งแก่เพื่อนผู้มีภัย**
- ๔. ไม่ละทิ้งเพื่อนเวลามีอันตราย**
- ๕. นับถือตลอดวงศ์ตระกูลของเพื่อน**

กัลยาณมิตร

กัลยาณมิตตตา : ความมีกัลยาณมิตร คือ
มีผู้แนะนำสั่งสอน ที่ปรึกษา เพื่อนที่คบหา และ
บุคคลผู้แวดล้อมที่ดี ความรู้จักเลือกเสวนาบุคคล
หรือเข้าร่วมหมู่กับท่านผู้ทรงคุณปัญญา มีความ
สามารถ ซึ่งจะช่วยเหลือ สนับสนุน ชักจูง
ชี้ช่องทาง เป็นแบบอย่าง ตลอดจนเป็นเครื่อง
อุดหนุนเกื้อกูลแก่กัน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี
ในการศึกษาอบรม การครองชีวิต การประกอบ
กิจการ และธรรมาปฏิบัติ สิ่งแวดล้อมทางสังคม
ที่ดีข้อนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก

พระพุทธองค์ตรัสว่า...

“ภิกษุทั้งหลาย เมื่อดวงอาทิตย์อุทัยอยู่ ย่อมมีแสง
อรุณขึ้นมาก่อน เป็นบุพนิमित ฉันทใด

ความมีกัลยาณมิตรก็เป็นตัวนำ เป็นบุพนิमित แห่งการ
เกิดขึ้นของอารยอัษฎางคิกมรรคแก่ภิกษุ ฉันทนั้น”

“ความมีกัลยาณมิตร เท่ากับเป็นพรหมจรรย์ (การ
ครองชีวิตประเสริฐ) ทั้งหมดทีเดียว

เพราะว่า ผู้มีกัลยาณมิตร พึงหวังสิ่งนี้ได้ คือ จัก
เจริญ จักทำให้มากซึ่งอารยอัษฎางคิกมรรค”

“อาศัยเราผู้เป็นกัลยาณมิตร เหล่าสัตว์ผู้มีชาติเป็น
ธรรมดา ก็พ้นจากชาติ ผู้มีชราเป็นธรรมดา ก็พ้นจากชรา
ผู้มีมรณะเป็นธรรมดา ก็พ้นจากมรณะ ผู้มีโสกะ ปริเทวะ
ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เป็นธรรมดา ก็พ้นจากโสกะ
ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส”

“เราไม่เล็งเห็นองค์ประกอบภายนอกอื่นแม้สักอย่าง
เดียว ที่มีประโยชน์มากสำหรับภิกษุผู้เป็นเสขะ เหมือน
ความมีกัลยาณมิตร ภิกษุผู้มีกัลยาณมิตร ย่อมกำจัดอกุศล
ได้ และย่อมยังกุศลให้เกิดขึ้น”

“ความมีกัลยาณมิตร ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์
ยิ่งใหญ่ เพื่อความดำรงมั่น ไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรายแห่ง
สังขาร” ฯลฯ

กัลยาณมิตรSSSSU

องค์คุณของกัลยาณมิตร คุณสมบัติของมิตรดีหรือมิตรแท้ คือท่านที่คบหรือเข้าหาแล้วจะเป็นเหตุให้เกิดความดีงาม และความเจริญ ในที่นี้มุ่งเอามิตรประเภทครูหรือพี่เลี้ยงเป็นสำคัญ

๑. น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนม ชวนให้อยากเข้าไปปรึกษา ได้ตาม

๒. น่าเคารพ ในฐานะประพจน์สมควรแก่ฐานะให้เกิดความรู้สึกรอบอุนใจ เป็นที่พึ่งได้ และปลอดภัย

๓. น่าเจริญใจ หรือน่ายกย่อง ในฐานะทรงคุณ คือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกอบรม และปรับปรุงตนอยู่เสมอ ควรเอาอย่าง ทำให้ระลึกและเอ๋ยอ้างด้วยซาบซึ้ง ภูมิใจ

๔. รู้จักพูดให้ได้ผล รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร อย่างไร คอยให้คำแนะนำว่ากล่าว ตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี

๕. ออดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟัง คำปรึกษาซักถาม คำเสนอแนะ วิพากษ์วิจารณ์ ออดทน ฟังได้ไม่เบือนไม่ฉุนเฉียว

๖. แฉ่งเรื่องล้าลึกได้ สามารถอธิบายเรื่องยุ่งยากซับซ้อน ให้เข้าใจ และให้เรียนรู้เรื่องราวที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นไป

๗. ไม่ชักนำในอฐาน คือ ไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย

ภาคผนวกพิเศษ

•

สมาชิกในสังกัดมนุษยชาติ

สมาชิกที่ดีของชุมชน

คัดย่อจากหนังสือธรรมบุญชีวิต ของ
พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต)

สมาชิกในสังกัดมนุษยชาติ

มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษ ซึ่งแตกต่างจากสัตว์ทั้งหลายอื่น สิ่งที่ทำให้มนุษย์เป็นสัตว์พิเศษ ได้แก่ สึกขา หรือการศึกษา คือการเรียนรู้ฝึกฝน พัฒนา มนุษย์ที่ฝึก ศึกษา หรือพัฒนาแล้ว เชื่อว่าเป็นสัตว์ประเสริฐ เป็นผู้รู้จักดำเนินชีวิตที่ดีงามด้วยตนเอง และช่วยให้สังคมดำรงอยู่ในสันติสุขโดยสวัสดิ

มนุษย์ที่จะชื่อว่าฝึก ศึกษา หรือพัฒนาตน โดยเฉพาะ
เด็กและเยาวชน ผู้เป็นสมาชิกใหม่ของมนุษยชาติ พึงมี
คุณสมบัติที่เป็นต้นทุน ๗ ประการ ที่เรียกว่า แสงเงิน
แสงทองของชีวิตที่ดั่งาม หรือรุ่งอรุณของการศึกษา ซึ่ง
เป็นหลักประกันของชีวิตที่จะพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่
สมบูรณ์ ผู้เป็นสัตว์ประเสริฐอย่างแท้จริง ดังนี้

๑. มีกัลยาณมิตร คืออยู่ร่วมหรือใกล้ชิดกัลยาณชน
เริ่มต้นแต่มีพ่อแม่เป็นกัลยาณมิตรในครอบครัว รู้จักคบคน
และเข้าร่วมสังคมกับกัลยาณชน ที่จะมีอิทธิพลชักนำและ
ชักชวนกันให้เจริญงอกงามในการพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ
และปัญญา โดยเฉพาะให้เรียนรู้และพัฒนาการสื่อสาร
สัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์ด้วยเมตตา มีศรัทธาที่จะดำเนิน
ตามแบบอย่างที่ดี และรู้จักใช้ปัจจัยภายนอก ทั้งที่เป็น

บุคคล หนังสือ และเครื่องมือสื่อสารทั้งหลาย ให้เป็น
ประโยชน์ในการแสวงหาความรู้และความดีงาม เพื่อนำ
มาใช้ในการพัฒนาชีวิต แก้ปัญหาและทำการสร้างสรรค์

๒. มีวินัยเป็นฐานของการพัฒนาชีวิต คือ รู้จักจัด
ระเบียบความเป็นอยู่ กิจกรรม กิจการและสิ่งแวดล้อมให้
เอื้อโอกาสแก่การพัฒนาชีวิต อย่างน้อยมีศีลขั้นพื้นฐาน
คือมีพฤติกรรมที่ถูกต้องในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม
ทางสังคม ด้วยการอยู่ร่วมกันกับเพื่อนมนุษย์อย่างเกื้อกูล
ไม่เบียดเบียนกัน และในความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทาง
วัตถุ ด้วยการกินใช้ปัจจัย ๔ ตลอดจนอุปกรณ์เทคโนโลยี
ทั้งหลาย ในทางที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิต เกื้อหนุนการศึกษา
การสร้างสรรค์ และระบบดุลยสัมพันธ์ของธรรมชาติ

๓. **มีจิตใจไม่รู้ ใฝ่สร้างสรรค์** คือเป็นผู้มีพลังแห่งความไม่รู้ ใฝ่ดี ใฝ่ทำ ใฝ่สร้างสรรค์ ใฝ่สัมฤทธิ์ ใฝ่ความเป็นเลิศ อยากช่วยทำทุกสิ่งทุกคนที่ตนประสบเกี่ยวข้อง ให้เข้าถึงภาวะที่ดั่งาม ไม่หลงติดอยู่แค่คิดจะได้ คิดจะเอา และหาความสุขจากการเสพบริโภค ที่ทำให้จมอยู่ใต้วังวนแห่งความมัวเมาและการแย่งชิง แต่รู้จักใช้อินทรีย์ มีตาที่ดู หูที่ฟัง เป็นต้น ในการเรียนรู้ หาความสุขจากการศึกษา และมีความสุขจากการทำสิ่งดั่งาม ด้วยการใช้สมองและมือในการสร้างสรรค์

๔. **มุ่งมั่นฝึกตนจนเต็มสุดภาวะที่ความเป็นคนจะให้ถึงได้** คือ ระลึกอยู่เสมอถึงความจริงแท้แห่งธรรมชาติของมนุษย์ผู้เป็นสัตว์ที่ฝึกได้ และต้องฝึก ซึ่งเมื่อฝึกแล้วจะประเสริฐเลิศสูงสุด แล้วตั้งใจฝึกตนจนมองเห็นความ

ยากลำบาก อุปสรรคและปัญหาเป็นจุดเวทีที่ทดสอบและ
พัฒนาสติปัญญา ความสามารถ มีจิตสำนึกในการพัฒนา
ตนยิ่งขึ้นไป จนเต็มสุดแห่งศักยภาพ ด้วยการพัฒนาที่พร้อม
ทุกด้าน ทั้งพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา

๕. ถือหลักเหตุปัจจัยมองอะไรๆตามเหตุและผล คือ
ตั้งอยู่ในหลักความคิดความเชื่อถือที่ดั่งาม มีเหตุผล อย่าง
น้อยถือนหลักเหตุปัจจัย ที่จะนำไปสู่การพิจารณาไตร่ตรอง
สืบสวน ค้นคว้า เป็นทางเจริญปัญญา และเชื่อการกระทำ
ว่าเป็นอำนาจใหญ่สุดที่บันดาลชะตากรรม พร้อมกับทั้งมี
พฤติกรรมและจิตใจที่อยู่ในอำนาจเหตุผล แม้จะเฝ้าทำให้
สำเร็จและดั่งามสูงสุด ก็รู้เท่าทันความเป็นไปได้ภายใน
ขอบเขตของเหตุปัจจัยที่มีและที่ทำ ถึงสำเร็จก็ไม่หลงลอย
ถึงพลาดก็ไม่หงอยงง ดำรงจิตผ่องใสเป็นอิสระได้ ไม่รู้วาม

โวยวาย เอาแต่ใจตน ตลอดจนไม่ปล่อยตัวเลื่อนไหลไปตามกระแสความตื่นข่าวและค่านิยม

๖. ตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท คือ มีจิตสำนึกในความไม่เที่ยง มองเห็นตระหนักรถึงความไม่คงที่ ไม่คงทน และไม่คงตัว ทั้งของชีวิตและสิ่งทั้งหลายที่อยู่รอบตัว ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย ทั้งภายในและภายนอกตลอดเวลา ทำให้นิ่งนอนใจอยู่ไม่ได้ และมองเห็นคุณค่าความสำคัญของกาลเวลา แล้วกระตือรือร้น ขวนขวายเร่งศึกษา และป้องกันแก้ไขเหตุปัจจัยของความเสื่อม และเสริมสร้างเหตุปัจจัยของความเจริญองงาม โดยใช้เวลาทั้งคืนวันที่ผ่านมาไปให้เป็นประโยชน์มากที่สุด

๗. ฉลาดคิดแยกคายให้ได้ประโยชน์และความจริง คือรู้จักคิด รู้จักพิจารณา มองเป็น คิดเป็น เห็นสิ่งทั้งหลาย

ตามที่มันเป็นไปในระบบความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย โดยใช้ปัญญาพิจารณาสอบสวนสืบค้นวิเคราะห์วิจัย ไม่ว่าจะเพื่อให้เห็นความจริง หรือเพื่อให้เห็นแง่มุมที่จะใช้ให้เป็นกับทั้งสามารถแก้ไขปัญหาและจัดทำดำเนินการต่างๆ ให้สำเร็จได้ด้วยวิธีการแห่งปัญญาที่จะทำให้พึ่งตนเองและเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้

สมาชิกที่ดีของชุมชน

คนผู้เป็นส่วนร่วมที่ดีของชุมชน ซึ่งจะช่วยให้ชุมชนอยู่ร่วมกันด้วยดี มีธรรม ถือหลักความประพฤติ ดังนี้

ก. พึ่งตนเองได้

คือ ทำตนให้เป็นที่พึ่งของตนเองได้ พร้อมทั้งจะรับผิดชอบตนเอง ไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาหรือเป็นภาระถ่วงหมู่คณะหรือหมู่ญาติ ด้วยการประพฤติธรรมสำหรับสร้างที่พึ่งแก่ตนเอง (เรียกว่า นาคกรณธรรม) ๑๐ ประการ คือ

๑. **ประพฤติดีมีวินัย** คือ ดำเนินชีวิตโดยสุจริต ทั้งทางกาย ทางวาจา มีวินัย และประกอบสัมมาชีพ

๒. **ศึกษาศดับมาก** คือศึกษาเล่าเรียน สดับตรับฟังมาก อันใดเป็นสายวิชาของตนหรือตนศึกษาศิลปวิทยาใด

ก็ศึกษาให้เข้าใจของ มีความเข้าใจกว้างขวาง ลึกซึ้ง รู้ชัดเจน และใช้ได้จริง

๓. **รู้จักคบคนดี** คือ มีกัลยาณมิตร รู้จักเลือกเสวนา เข้าหาที่ปรึกษาหรือผู้แนะนำสั่งสอนที่ดี เลือกสัมพันธ์ เกี่ยวข้องและถ้อยเยี่ยงอย่างสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่ดี ซึ่ง จะทำให้ชีวิตเจริญงอกงาม

๔. **เป็นคนที่พูดกันง่าย** คือ ไม่ดื้อรั้น กระจ่าง รู้จัก รับฟังเหตุผลและข้อเท็จจริง พร้อมทั้งจะแก้ไขและปรับปรุง ตนเอง

๕. **ชวนขายกิจของหมู่** คือ เอาใจใส่ช่วยเหลือธุระ และกิจการของชนร่วมหมู่คณะ ญาติพี่น้อง เพื่อนพ้อง และ ของชุมชน รู้จักใช้ปัญญาไตร่ตรอง หาวิธีดำเนินการที่ เหมาะ ทำได้ จัดได้ ให้สำเร็จเรียบร้อยด้วยดี

๖. เป็นผู้ใคร่ธรรม คือ รักธรรม ชอบศึกษาค้นคว้า สอบถามหาความรู้หาความจริง รู้จักพูด รู้จักรับฟัง สร้างความรู้สึกลีลาสนทนาสนทนาสบายใจ ชวนให้ผู้อื่นอยากเข้ามาปรึกษาและร่วมสนทนา

๗. มีความเพียรขยัน คือ ขยันหมั่นเพียรพยายาม หลีกละความชั่ว ประกอบความดี บากบั่นก้าวหน้า โดยไม่ย่อท้อ ไม่ละเลย ทอดทิ้งธุระหน้าที่

๘. มีสันโดษรู้พอดี คือ ยินดี พึงพอใจแต่ในลาภผล ผลงานและผลสำเร็จต่างๆที่ตนสร้างหรือแสวงหามาได้ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรพยายามของตนเอง โดยทางชอบธรรม และไม่มัวเมาเห็นแก่ความสุขทางวัตถุ

๙. มีสติคงมั่น คือ รู้จักกำหนดจดจำ ระลึกการที่ทำ คำที่พูด กิจที่ทำแล้ว และที่จะต้องทำต่อไปได้ ระลึก

การที่ท่า คำที่พูด ไม่ผลิผลาม ไม่เลินเล่อ ไม่เลื่อนลอย
ไม่ประมาท ไม่ยอมถล่มลงในทางผิดพลาด ไม่ปล่อยปละ
ละเลยทิ้งโอกาสสำหรับความดีงาม

๑๐. มีปัญญาเหนืออารมณ์ คือ มีปัญญาหยั่งรู้เหตุผล
รู้ดี รู้ชั่ว คุณ โทษ ประโยชน์ มิใช่ประโยชน์ มองสิ่ง
ทั้งหลายตามความเป็นจริง รู้จักพิจารณาวินิจฉัยด้วยใจ
เป็นอิสระ ทำการต่างๆด้วยความคิด และมีวิจารณ์ญาณ

บ. อยู่ร่วมในหมู่ด้วยดี

ในด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ที่เป็นเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ หรือร่วมชุมชน ตลอดจนพี่น้องร่วมครอบครัว พึงปฏิบัติตาม**หลักการอยู่ร่วมกัน** ที่เรียกว่า **สาราณียธรรม** (ธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน) ๖ ประการ คือ

๑. ทำต่อกันด้วยเมตตา คือแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนร่วมงาน ร่วมกิจการ ร่วมชุมชน ด้วยการช่วยเหลือกิจธุระต่างๆโดยเต็มใจ แสดงอาการกิริยาสุภาพ เคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง

๒. พุดต่อกันด้วยเมตตา คือ ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกันด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน ทั้งต่อหน้า และลับหลัง

๓. คิดต่อกันด้วยเมตตา คือตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำ
สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้ม
แจ่มใสต่อกัน

๔. ได้มาแบ่งกันกินใช้ คือ แบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดย
ชอบธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วม
ใช้สอยบริโภคทั่วกัน

๕. ประพฤติให้ดีเหมือนเขา คือ มีความประพฤติ
สุจริต ดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้
เป็นที่น่ารังเกียจ หรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ

๖. ปรึบความเห็นเข้ากันได้ คือ เคารพรับฟังความ
คิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน และตกลงกันได้ใน
หลักการสำคัญ ยึดถืออุดมคติหลักแห่งความดีงาม หรือ
จุดหมายสูงสุดอันเดียวกัน

บั น ทึ ก

มิตรภาพและการคบหา

ပျံ့ ယ နှိ ဂ

- มาตรา มิตรดี สกท ขเร
มารดาเป็นมิตรในเรือนตน

ନଂ. ନ. ୧୯/୫୦

บ ุ น ฑิ ก

- ภริยา ปรมมา สขา
ภริยาเป็นเพื่อนสนิท

สํ. ส. ๑๕/๕๑

บันทึก

- สหಾಯี อุดมชาติสุส โทติ มิตต์ ปุณฺณปุณฺนี
สหายเป็นมิตรของคนผู้มีความต้องการเกิดขึ้นเนืองๆ

ส. ส. ๑๕/๕๑

ပျံ့ ယ နီ ဂ

- **นาสุมเส อตฺตตถปญฺญมฺหิ**

ไม่ควรไว้ใจคนเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว

ช. ช. ทส. ๒๗/๒๕๐

บ ั บ ฎ ฎ

- อตุฎฎฎ ฎาตุฎฎฎ สฎฎา สฎฎา

เมือความตุงการเกตุฎฎ สฎฎาเป็นสฎฎาสุฎฎาให้

ฎ. ฎ. ๒๕/๕๙

บั น ทึ ก

- สหพตฺถ ปุชฺชิตโต โหติ โย มิตฺตานํ น ทฺวณฺณํ
ผู้ไม่ประทุษร้ายมิตร ย่อมมีผู้บูชาในที่ทั้งปวง

ช. ขา. นวก. ๒๗/๕๔

บ ั น ทึ ก

- วิสฺสาสปรมา ญาติ
คนคุ้นเคย ไว้ใจกันได้ เป็นญาติอย่างยิ่ง

(๒๔/๒๕)

บ ั บ ท ิ ๓

- มิตตสมิมปิ น วิสเส
แม้ในมิตรก็ไม่ควรไวใจ

ขุ. ขา. ทุก. ๒๗/๕๗

อั บ ทิ ก

- ยศด เวรี นิวิสติ น วเส ตตุถ ปณทิโด
โจรพาลอยู่ในที่ใด บัณฑิตไม่ควรอยู่ในที่นั้น

ช. ขา. เอก. ๒๗/๓๔

บันทึก

- เสนอรูปแบบของ อุเทติ ขิปปูปิ
เมื่อคบคนที่ดีกว่า ตัวเองก็ดีขึ้นมาฉบับพลัน

(๒๐/๔๖๕)

บันทึก

• พาดสงัดจारी ที ทิมมทธาน โสจติ

ผู้เที่ยวสมาคมกับคนพาด ย่อมเศร้าโศกล้นกาลนาน

พ. ธิ. ๒๕/๔๒

บันทึก

• อติสนุเตปิ นาสุมเส
ไม่ควรใส่ใจคนที่แสร้งทำสงบบเสงี่ยม

พ. ชว. ทสภ. ๒๗/๒๕๐

บั บ ทึ ก

- น ปาปชนส์เสวี อจฺจนุตฺตฺยเมวติ

ผู้ไม่คบหาคนชั่ว ย่อมได้รับสุขแต่ส่วนเดียว

พ. ช.า. เอก. ๒๗/๔๖

ปั น ทึ ก

- อนุโต อสุทธา พหิ โสภมานา
คนที่ทำดีนต่ภายนอก ภายในมักไม่บริสุทธิ์

(๑๕/๓๕๔)

บันทึก

• เสวยโย อมิตโต เมธาวิ ยญเจ พาลานุกมฺปิโก
มีศัตรูเป็นบัณฑิต ดีกว่ามีมิตรเป็นพาล

(๒๗/๔๕)

อ บ ทิ ก

- สุโข ทเว สปรุริเสน สงคโม
สมาคมกับสัตบุรุษ ย่อมนำสุขมาให้

ขุ. ขา. ทฎ. ๒๗/๕๕

ບັ ນ ທຶ ນ

[illegible]

- โสปี ตาทิสโก โทติ ยาติสญจุปเสวติ
คบคนเช่นใด ก็เป็นคนเช่นนั้น

(ଅମ/ଅଠଟିଆ)

บันทึก

• นาย นยติ เมธาวี

ปราชญ์ ย่อมแนะนำสิ่งที่ควรแนะนำ

(๒๗/๑๔๑๙)

คำขอบคุณ

ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม ขอกราบขอบพระคุณพระเดชพระคุณ เจ้าคุณพระธรรมโกศาจารย์ หลวงพ่อพุทธทาสภิกขุ และหลวงพ่อปัญญานันทภิกขุ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) เป็นอย่างสูง ที่เมตตาแสดงธรรมเทศนา และได้จัดพิมพ์เป็นหนังสือไว้เป็นข้อมูลในการดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือ **“หน้าที่เพื่อน : ลักษณะของเพื่อนชั่ว เพื่อนดี”** เล่มนี้ ให้สมบูรณ์และมีคุณค่ายิ่งขึ้น

ขอกราบขอบพระคุณ ท่าน ‘เขมกะ’ อดีตพระสุธรรมเมธี ป.ธ.๘ เจ้าคณะจังหวัดอุดรดิตถ์ บิดาผู้ก่อตั้งธรรมสภา เป็นอย่างสูง ที่รวบรวมเรียบเรียง หน้าที่ของคนแต่ละหน้าที่ๆ มารวบรวมไว้ให้เป็นหมวดหมู่ ด้วยข้อความที่อ่านเข้าใจและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ให้ถูกต้องตามหน้าที่ของตนๆ เพื่อการอยู่ร่วมกันบนโลกนี้อย่างผาสุก

ท่านที่ปรารถนามีไว้เพื่อศึกษา หรือมอบเป็นของขวัญ แต่คนที่ท่านรักหรือจัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการในงานพิธีโปรดติดต่อกับ...**ธรรมสภา**
เลขที่ ๑/๔-๕ ถ.บรมราชชนนี เขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ๑๐๑๗๐
โทรศัพท์/โทรสาร : (๐๒) ๔๔๑๑๕๓๕, ๔๔๔๗๙๔๐, ๔๔๑๑๙๑๗, ๔๔๑๑๕๔๔

ขอกราบขอบพระคุณท่านที่อุปถัมภ์ การจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ ในราคาเล่มละ ๒๐ บาท
ท่านสาธุชนที่สนใจหนังสือธรรมะ โปรดติดต่อที่ ธรรมสภา โทร. (๐๒) ๘๘๘๗๙๔๐